


Analyzing the Harms of Performance of Government Agents based on the Qur'anic Teachings

Seyed Ebrahim Masoumi¹ 

1. Assistant Professor, Department of Islamic Studies, Faculty of Literature and Foreign Languages, Kashan University, Kashan, Iran, masomi6228@kashanu.ac.ir

Research Article



Abstract

One of the most important problems that occur in any political system is the risks that occurs after its establishment and consolidation. For this reason, in all governments and political systems, the main concern of the people is the type of performance of the agents and the non-deviation of the government from its main course. Now, the main question of the research is: What are the risks threaten the performance of the government agents in the socio-political field from the perspective of the Qur'an? (Problem) So that by identifying and controlling the risks against the agents in the theoretical and practical fields, governments can be protected from deviations and malfunction (Objective). This study, with a content analysis approach, in the capacity of analyzing the performance of the agents of the political system at two existential levels of insight and action (functional) and taking the Holy Qur'an as a basis, using the interpretative method of Martyr Al-Sadr, presents its problems to the Qur'an and receives the answers from various holy verses. The result and conclusion of this study from the perspective of the Qur'an is that the functional risks against the agents at the insight level are the agents' self-centeredness and their lack of a spirit of criticism, and at the functional level, there are problems such as the agents' rebellion, restriction, harassing, despising and oppressing the people of the society.

KEYWORDS: Analysing the Harms, Government Agents, Quranic Teachings.

Received: 2024-09-09 | Received in revised from: 2025-02-09 | Accepted: 2025-03-06 | Published online: 2024-12-21

◆ How to cite: Masoumi, Seyed Ebrahim(1403SH): Analyzing the Harms of Performance of Government Agents based on the Qur'anic Teachings, *quran and social sciences*, 4(16), p72-101, [10.22034/arq.2024.216761](https://doi.org/10.22034/arq.2024.216761)

©The Author(s). Article type: Research Article Published by: University of Holy Quran Sciences and Education



arq.quran.ac.ir

آسیب‌شناسی عملکرد کارگزاران حکومتی بر مبنای تعالیم قرآن کریم

سید ابراهیم معصومی^۱

۱. استادیار گروه معارف اسلامی، دانشکده ادبیات و زبان خارجه دانشگاه کاشان، کاشان، ایران، masomi6228@kashanu.ac.ir

چکیده

یکی از مهم‌ترین مشکلاتی که در هر نظام سیاسی رخ می‌دهد آسیب‌هایی است که بعد از تأسیس و تثبیت آن به وجود می‌آید، به همین علت در تمامی حکومت‌ها و نظام‌های سیاسی دغدغه اصلی مردم، نوع عملکرد کارگزاران و عدم خروج حاکمیت از مسیر اصلی است، حال سؤال و مسئله اصلی پژوهش این است که آسیب‌های عملکرد کارگزاران نظام‌ها در حوزه سیاسی-اجتماعی از منظر قرآن کدام است؟ (مسئله) تا با شناسایی و کنترل آسیب‌های کارگزاران در ساحت نظری و عملی، حکومت‌ها از انحرافات و کج‌روی‌ها مصون بماند (هدف) در این مقاله با رویکرد تحلیل محتوا، در مقام تحلیل عملکرد کارگزاران نظام سیاسی به دو سطح وجودی بینشی و کنشی (عملکردی) و مبنا قرار دادن قرآن کریم، با استفاده از روش تفسیری شهید صدر، مسائل خود را به قرآن عرضه و پاسخ قرآن را از آیات مختلف دریافت می‌کند. ماحصل و نتیجه این بررسی از دیدگاه قرآن این است که آسیب‌های عملکردی کارگزاران در سطح بینشی، عبارت از خودبینی کارگزاران و عدم روحیه انتقادپذیری آنان است و در سطح عملکردی هم مشکلاتی مانند طغیان کارگزاران، محدودیت سازی، اذیت کردن مردم جامعه، تحقیر مردم و ظلم به آنان است.

کلیدواژه‌ها: آسیب‌شناسی، کارگزاران حکومتی، تعالیم قرآن.

پژوهشی



تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۶/۱۹ | تاریخ اصلاح: ۱۴۰۳/۱۱/۲۱ | تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۲/۱۶ | تاریخ انتشار آنلاین: ۱۴۰۳/۱۰/۰۱

◆ استناد به این مقاله: معصومی، سید ابراهیم (۱۴۰۳): (آسیب‌شناسی عملکرد کارگزاران حکومتی بر مبنای تعالیم قرآن کریم)، *قرآن و علوم اجتماعی*، ۴(۱۶)، ۷۲-۱۰۱. [10.22034/arq.2024.216761](https://doi.org/10.22034/arq.2024.216761)



۱. مقدمه

آسیب‌شناسی عملکرد کارگزاران در نظام‌های سیاسی یکی از مباحث کلیدی در علوم سیاسی و مدیریت دولتی است که به بررسی نقاط قوت و ضعف عملکرد افرادی می‌پردازد که مسئولیت‌های حکومتی را بر عهده‌دارند. در این راستا، قرآن به‌عنوان یک منبع غنی و الهام‌بخش، می‌تواند راهنمایی‌های مهمی را ارائه دهد. در قرآن، مفهوم عدالت و مسئولیت‌پذیری از جمله اصول اساسی است که بر عملکرد کارگزاران تأکید دارد. آیات متعددی وجود دارد که به اهمیت عدالت در حکومت و لزوم پاسخگویی کارگزاران به مردم اشاره می‌کند. برای مثال، آیه ۱۵۹ سوره آل عمران: «فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ» به‌ضرورت مشورت و همفکری در امور حکومتی اشاره دارد که نشان‌دهنده اهمیت مشارکت عمومی و شفافیت در تصمیم‌گیری‌ها است. علاوه بر این، قرآن به مفساد اجتماعی و سیاسی نیز پرداخته و کارگزاران را به دوری از فساد و تبعیض دعوت می‌کند. این آموزه‌ها می‌توانند به‌عنوان چارچوبی برای آسیب‌شناسی عملکرد کارگزاران مورداستفاده قرار گیرند. بررسی این موضوع می‌تواند نشان دهد که چگونه نادیده گرفتن این اصول قرآنی منجر به ناکارآمدی و بحران‌های سیاسی می‌شود. همچنین آسیب‌شناسی عملکرد کارگزاران در نظام‌های سیاسی با توجه به آموزه‌های قرآن نه تنها به تحلیل وضعیت کنونی کمک می‌کند، بلکه می‌تواند راهکارهایی برای اصلاح و بهبود نظام‌های سیاسی ارائه دهد. این پژوهش می‌تواند با بررسی آیات قرآن کریم، آسیب‌شناسی سیاسی-اجتماعی عملکرد کارگزاران در نظام‌های سیاسی بر مبنای قرآن را مورد بررسی قرار دهد. درنهایت اینکه در آسیب‌شناسی سیاسی حکومت‌ها، منظور آسیب‌شناسی ساختار حکومت و نهادهای حکومتی است، با توجه به این مطلب، هر نظامی در معرض آسیب قرار دارد لذا همیشه باید آن را آسیب‌شناسی کرد و از خطرات آینده که احتمال دارد گریبان گیر نظام سیاسی شود آن را واکنش‌دهی کرد. بسیاری از آسیب‌ها در نظام‌های سیاسی، ظهور

و به فعلیت رسیدن برخی از هوای نفسانی کارگزاران نظام است که در ذهن خود دارند، لذا رفته رفته صفات مذموم این کارگزار از مرحله ثبوت به مرحله اثبات و فعلیت می رسد و در عملکرد خود را نشان می دهد در نهایت نظام سیاسی را دچار آسیب های گوناگون می کند. در این مقاله تعدادی از آسیب ها را که برای نظام های سیاسی به شدت مضر است و از آن نهی شده است، بر اساس رهنمودهای قرآن مورد بررسی قرار می گیرد.

۲. مفهوم شناسی

آسیب شناسی: لغت شناسان فارسی مفهوم آسیب شناسی را به لحاظ لغوی و اصطلاحی چنین تعریف کرده اند: آسیب شناسی در لغت به معنای «شناخت درد و رنج و خسارت» است (عمید، ۱۳۸۱، ۱: ۴۴، ذیل واژه) و در اصطلاح ترجمه واژه پاتولوژی (pathology) است و به آن دسته از علل و اختلالاتی اطلاق می شود که وجودشان تداوم و حرکت پدیده ای را تهدید می کند و آن را از رسیدن به اهداف و آرمانش بازمی دارد یا از کارایی لازم می اندازد (حاجی، ۱۳۸۰، ۴: ۴۳۳؛ آریانپور، ۱۳۸۹، ذیل واژه؛ معین، ۱۳۸۶، ذیل واژه).

نظام سیاسی: تعریف نظام سیاسی در کتاب فرهنگ علوم سیاسی (این کتاب تمامی اصلاحات در حوزه علم سیاست را به صورت مبسوط و مشروح بحث کرده است) به شرح ذیل ذکر شده است:

۱. هر الگوی پایدار روابط انسانی که مبتنی بر قانون و قدرت مجاز باشد. ۲.
- مجموعه ای از کنش های متقابل که از طریق آن ها ارزش ها، خدمات و کالاها بر حسب قدرت معتبر برای تمام جامعه سهمیه بندی می شود. منظور از سهمیه بندی بر اساس قدرت معتبر تصمیمات مسئولین قانون گذاری، اجرایی و قضایی جامعه است. ۳.
- نظامی که اوامر و دستوراتش به طور مستمر در یک محدوده جغرافیایی مشخص، به علت کاربرد قدرت از ناحیه کارگزاران و مجریان آن یا به سبب ترسی که از احتمال به کار بردن چنین قدرتی موجود است، اجرا و اطلاعات می شود. ۴.
- کنش های متقابلی که به نحوی با کاربرد یا تهدید به کاربرد قدرت

مشروع سروکار دارند. ۵. مجموعه اسلوب‌ها و شیوه‌های اجرای دیکتاتوری طبقه حاکمه در شرایط مشخص تاریخی. ۶. ساتاری است فراگیر و پیچیده که موجودیت جامعه را به‌مثابه یک ارگانسیم واحد که به‌وسیله یک قدرت سیاسی مرکزی اراده می‌شود، حفظ می‌کند. نظام سیاسی از دیگر نظام‌های اجتماعی در درجه اول به خاطر سرکردگی آن متمایز می‌شود. در مفهوم محدود، معمولاً دولت به‌عنوان نهاد اصلی نظام سیاسی تلقی می‌شود که دستگاه قهر را در اختیار دارد و در مفهوم وسیع دولت بیان و نمود رسمی تمام جامعه است. مفهوم دولت همچنین به‌عنوان مترادف نظام سیاسی به کار می‌رود (آقابخشی و افشاری راد، ۱۳۷۹: ۴۵۲؛ میرزایی، ۱۳۸۸: ۴۶)

همچنین کتاب اصطلاحات سیاسی، تعریف نظام سیاسی را به‌صورت ذیل بیان کرده است: «هر الگوی پایدار روابط انسانی که مبتنی بر قانون و قدرت مجاز باشد. معمولاً دولت به‌عنوان نهاد اصلی نظام سیاسی تلقی می‌شود که بیان و نمود رسمی تمام جامعه است. مفهوم دولت نیز به‌عنوان مترادف نظام سیاسی به کار می‌رود. به ساختار فراگیر و پیچیده که موجودیت جامعه را به‌مثابه یک ارگانسیم واحد به‌وسیله قدرت سیاسی مرکزی حفظ کند، گفته می‌شود. رژیم سیاسی، شیوه‌ها و روش‌های سازمان‌دهی روابط بین فرمانروایان و فرمان‌بران است، به‌عبارت‌دیگر رژیم سیاسی، تعیین‌کننده شکل نظام سیاسی یا حکومت است. مثلاً اگر منشأ رسمی قدرت دولت سلطان باشد شکل حکومت سلطنتی خوانده می‌شود که بر پایه آن یک فرد بر اساس وراثت رئیس کشور است. اگر منشأ قدرت، مردم یا اکثریت مردم باشند، شکل حکومت را جمهوری می‌خوانند که در آن ارگان‌های عالی قدرت دولتی برای مدت معینی انتخاب می‌شوند. زمامداران اصلی حکومت دینی، پیشوایان دینی هستند؛ بنابراین رژیم به معنای طرز حکومت یا شکلی از حکومت است و معمولاً برای اشاره به دارندگان واقعی مقام یا کسانی که در مسند قدرت قرار گرفته‌اند به کار می‌رود» (میاح، ۱۳۸۲: ۸۶).

۳. پیشنهاد پژوهش

یکی از موضوعاتی که در بررسی پیشنهاد مسئله در حوزه سیاسی باید مورد توجه قرار گیرد، آسیب‌شناسی عملکرد کارگزاران حکومتی بر مبنای تعالیم قرآن کریم است. طی مطالعاتی که در این حوزه صورت گرفت، مقاله‌های زیادی در حول موضوع فوق به رشته تحریر درآمده‌است و موضوعاتی که در این حوزه در قالب کتاب و مقاله تألیف شده است مربوط به سیمای کارگزاران و آسیب‌شناسی کارگزاران از دیدگاه ائمه اطهار به‌ویژه امام علی در نهج‌البلاغه و سایر امامان معصوم علیهم‌السلام است اما تنها یک مقاله با موضوع «اصول مبانی تربیت سیاسی از منظر قرآن کریم» (دبیری و پدیدار، ۱۴۰۰) نوشته شده است که این مقاله درباره اصول و مبانی تربیت سیاسی بحث کرده است و همچنین مقاله‌ای با موضوع «بررسی سبک زندگی مطلوب کارگزاران سیاسی منطبق بر قرآن، سنت معصومین (ع) و عقل در راستای الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت» توسط (خسروانی و همکاران، ۱۳۹۸) تألیف شده است که بر سبک زندگی کارگزاران از دیدگاه قرآن و نهج‌البلاغه متمرکز شده است؛ اما مقاله حاضر به‌صورت اختصاصی آسیب‌شناسی عملکرد کارگزاران بر مبنای تعالیم قرآن کریم بر مبنای روش تفسیری استنتاجی شهید صدر را مورد بررسی قرار داده است.

۴. روش تحقیق

دو نوع سبک تفسیری در بین بزرگان تفسیر وجود دارد که عبارت است از سبک ترتیبی که در آن تفسیر آیات از سوره حمد شروع شده و به سوره‌های بعدی و نهایتاً سوره ناس ختم می‌شود و سوره‌های قرآن به‌صورت آیه به آیه توسط مفسر تفسیر می‌شود، دیگری تفسیر موضوعی است که در این نوع تفسیر، آیات قرآن کریم به‌صورت موضوعی تفسیر می‌شود (شهید صدر، ۱۴۲۱ ق: ۲۰).

در سبک تفسیر موضوعی، مفسر موضوعات و مسائل پیرامونی از قبیل مسائل سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، اخلاقی و... را به قرآن کریم عرضه نموده و در بین آیات برای تبیین پاسخ آن‌ها جستجو کرده و آیات ناظر به آن موضوع و مسئله را

استخراج می‌کند و در حقیقت جواب قرآن درباره آن موضوع را دریافت می‌کند (معرفت، ۱۳۷۳، ۲: ۵۲۷).

شهید صدر در تبیین و توضیح روش تفسیر موضوعی را با استناد به روایت امیرالمؤمنین ع چنین توضیح می‌دهند: «ذلک القرآن فاستنطقوه» (سید رضی، ۱۳۸۶: ۲۰۸) شهید صدر معتقد است که باید حل مشکلات و مسائل را از قرآن طلب نمود. ایشان این نوع روش تفسیر (به سخن درآوردن قرآن) را بهترین بیان در تأیید تفسیر موضوعی دانسته (شهید صدر، ۱۴۲۱ ق: ۳۰) و می‌فرماید: «جمع‌آوری آیات مربوط به یک مسئله خارجی و جمع‌بندی و تفسیر آن‌ها روشی توحیدی بوده که در آن، میان تجربه بشری و قرآن (بدون تحمیل تجربه بشری بر قرآن) وحدت ایجادشده و بین مدلولات تفصیلی آیات مربوط به یک مسئله، ساختار نظری واحدی برقرار می‌کند» (شهید صدر، ۱۴۲۱ ق: ۲۰).

روش تحقیق در این نوشتار روش تفسیری به سبک موضوعی است یعنی اینکه موضوعات و مسائل مدنظر نویسنده (آسیب‌شناسی عملکرد کارگزاران نظام‌های سیاسی) به قرآن کریم عرضه‌شده و آیاتی که در این باره واردشده مورد مطالعه قرار می‌گیرد و نظر قرآن درباره این موضوع خاص تبیین می‌شود. آسیب‌شناسی عملکرد کارگزاران در نظام‌های سیاسی از منظر قرآن بر مبنای روش تفسیری شهید صدر، به بررسی چالش‌ها و موانع موجود در تحقق اصول و ارزش‌های اسلامی در اداره امور جامعه می‌پردازد. شهید صدر، با تأکید بر مفهوم «استنطاق»، به‌عنوان یک روش تفسیری، به تحلیل عمیق‌تری از متون قرآن پرداخته و بر این باور است که برای دستیابی به نظریات قرآنی، باید به کلام الهی به‌صورت فعال و پرسشگرانه نزدیک شد. در این راستا، استنطاق به معنای طرح پرسش‌های جدید و مرتبط با نیازهای روز جامعه است که می‌تواند به استخراج پاسخ‌های مناسب از قرآن منجر شود. این روش نه تنها به فهم بهتر متون دینی کمک می‌کند بلکه زمینه‌ساز ایجاد ارتباطی پویا بین مفسر و متن مقدس می‌شود. شهید صدر معتقد است که با استفاده از این روش، می‌توان لایه‌های مختلف معنایی قرآن را کشف کرده و بر اساس آن، راهکارهایی برای

بهبود عملکرد کارگزاران ارائه داد.

در نهایت نظام‌های سیاسی همواره در طول تاریخ بشریت وجود داشته و بر بخشی از اقلیم این کره خاکی حکمرانی کردند. هر جریان یا گروهی قبل از رسیدن به حکومت، به دنبال بسط عدالت و گستراندن آزادی بوده است که این آرمان، بعد از تشکیل حکومت، با مشکلات و آسیب‌هایی از طرف کارگزاران مواجه شد، حال سؤال مهم در این نوشتار این است که آسیب‌هایی که کارگزاران در نظام سیاسی کدم‌اند؟ همچنین یکی از سؤالاتی که در این موضوع پیش می‌آید این است که آسیب‌شناسی کارگزاران نظام سیاسی را چرا باید از قرآن استخراج کرد؟ در جواب می‌توان گفت چون نظام‌های سیاسی الهی در دنیا بر مبنای سنت الهی برای بسط و گسترش عدالت پیا خاسته‌اند و بزرگ‌ترین آرمانشان مبارزه با ظلم و طاغوت بوده است و پس از پیروزی هم در راستای ایجاد امنیت و رفاه برای مردم تلاش می‌کنند و قرآن کریم مطالبی را درباره آسیب نظام‌های سیاسی برشمرده و نسبت به آن‌ها تذکر داده است که در بحث ما تأثیر اساسی دارد... برای نیل به این مباحث در راستای رویکرد این پژوهش، از روش تفسیری استنباطی شهید صدر استفاده نموده و باعرضه موضوع و مسئله مورد هدف به قرآن کریم جواب را از قرآن بهره‌برداری می‌کند (معرفت، ۱۳۷۳، ۲: ۵۲۷؛ شهید صدر، ۱۴۲۱ ق: ۳۰).

۵. آسیب‌شناسی نظام‌های سیاسی در دو ساحت بینشی و کنشی

آسیب‌شناسی کارگزاران، تنها نباید به قدرت به‌عنوان شخص قدرتمند یا کارگزار توجه کرد بلکه ساختار آن مورد بررسی است، با توجه به این امر، هر قدرتی در آستانه آسیب قرار دارد؛ حال گاه ممکن است که این آسیب‌ها در گستره نظری-نفسانی و ساختار قدرت باشد یا در عرصه کارکرد و عمل در معرض آسیب باشد. با در نظر داشتن این دو حوزه، تلاش می‌شود که این نوشتار را بر اساس آسیب‌شناسی کارگزاران، در دو حوزه نظری و کنشی، سامان بخشیده شود؛ آسیب‌هایی که غالباً از حوزه نظری آغاز شده و سپس به عرصه کارکرد و اجرا وارد می‌شود.

الف) آسیب‌های بینشی

عمیق‌ترین لایه وجودی انسان که حکایت‌گر دانش، افکار و عقاید و همچنین بیانگر عواطف، احساسات، امیال، حب و بغض‌های انسان است، لایه بینشی نامیده می‌شود. بسیاری از آسیب‌های قدرت سیاسی، برخاسته از دیدگاه و صفات نفسانی است که صاحب قدرت در ذهن و ضمیر خود دارد؛ طبعاً با اندیشه متکبرانه، زمینه‌های ریزش صفات نادرست از عرصه نظری به گستره عملی فراهم می‌شود و قدرت را دچار آسیب‌های بی‌شمار می‌کند. لذا آسیب‌شناسی بینشی کارگزاران حکومت به بررسی مشکلات و چالش‌های اخلاقی، رفتاری و مدیریتی می‌پردازد که ممکن است بر عملکرد آن‌ها تأثیر بگذارد. این موضوع به‌ویژه در حکومت‌های دینی، مانند نظام اسلامی، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. در نهایت اینکه آسیب‌شناسی کارگزاران حکومت نیازمند توجه جدی است، با شناسایی آسیب‌ها، عوامل مؤثر و پیامدهای آن‌ها، می‌توان راهکارهایی برای پیشگیری از این مشکلات ارائه داد البته استفاده از آموزه‌های منابع اسلامی در این زمینه می‌تواند راهگشا باشد در ادامه از مهم‌ترین آسیب‌های بینشی نظام‌های سیاسی در حکومت‌داری را می‌توان به موارد ذیل اشاره نمود:

خودبرترینی کارگزاران: یکی از مهم‌ترین آسیب‌ها در کارگزاران نظام سیاسی، خودبرترینی است، وقتی شخصی که منصب دارد و قدرت آن را از مسیر حق منحرف می‌کند و آن قدرت را برای برآوردن هواهای نفسانی خود کند قرآن از آن تعبیر به «استعلاء» می‌کند. در استعلاء، سرکشی و طغیان قطعی است، قرآن درباره چنین شخصیتی می‌فرماید: «وَإِنَّ فِرْعَوْنَ لَعَالٍ فِي الْأَرْضِ وَإِنَّهُ لَمِنَ الْمُسْرِفِينَ» (یونس: ۸۳؛ دخان: ۳۰ - ۳۱؛ مؤمنون: ۴۶).

مصطفوی درباره این موضوع چنین می‌گوید: «برتری جویی فرعون، به سبب مال، قدرت، مقام، عنوان، لشکر و حکومت بود. استعلاء، دنیوی است و برخاسته از وابستگی به مادیات و دوست داشتن دنیاست، برتری جویی، از بالاترین مراتب وابستگی به دنیا و همه گرایش‌های مادی است» (بنیانیان، ۱۳۷۹: ۸۸؛ مصطفوی، ۱۳۷۵، ۸: ۲۱۳).

فرعون پا را از این فراتر گذاشته و ادعای الوهیت می‌کند، تعبیر قرآن کریم در این باره چنین است: «فَقَالَ أَنَا رَبُّكُمُ الْأَعْلَى (نازعات: ۲۴) من پروردگار برتر شما هستم» و درجایی دیگر به بزرگان خود می‌گوید: «وَقَالَ فِرْعَوْنُ يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ مَا عَلِمْتُ لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرِي» (قصص: ۳۸); و فرعون گفت: ای جمعیت اشراف! من خدایی جز خودم برای شما سراغ ندارم.

علامه طباطبایی در تفسیر المیزان در این باره چنین می‌گوید: «این غرور که انسان را برمی‌انگیزاند تا خودستایی کند، عجب است که از رذایل اساسی به شمار می‌آید، از آنجاکه این انسان خودبین، در جامعه می‌زید، از این صفت نکوهیده، صفت تکبر می‌زاید و این تکبر در شکل برتری‌جویی بر بندگان خداوند، تمام می‌شود، آنان را بنده خویش می‌پندارد و دست به هر ظلم و ستمی می‌زند و سلطه خود را بر جان، آبرو و اموال مردم، گسترش می‌دهد و به آن‌ها دست‌درازی می‌کند. هنگامی که این روش به بینشی اجتماعی و سیره‌ای قومی درآید، خطری خواهد بود که هلاک نوع بشر و فساد زمین در آن خواهد بود» (طباطبایی، ۱۴۱۷ ق، ۲۰: ۳۷۳).

خود شیفتگی: اصطلاحی در دانش روان‌شناسی وجود دارد که از آن به «اختلال شخصیتی خودشیفتگی» نام می‌برند و به معنای آن است که فرد به شکلی بیمارگونه، «عاشق» و شیفته خود گردد، البته «دوست داشتن» خود، امری دیگر است و نکوهیده و ناپسند نیست. در خودمحوری، فرد، خود را مرکز همه امور می‌پندارد، بدون توجه به جایگاه، منافع، باورها یا رویکردهای دیگران (sally wemeier، ۱۸۹: ۲۰۰۳) خود بزرگ‌پنداری، حس مبالغه‌آمیز درباره خود، خود را مهم پنداشتن، بی‌نظیر دیدن، ویژه دانستن از ویژگی‌های این گونه افراد است. این کسان، هیچ‌گونه انتقادی را بر نمی‌تابند و در مقابل آن، زود آشفته می‌شوند. این نوع شخصیت‌ها، خود را چکیده فضیلت‌ها و دیگران را مجموعه رذیلت‌ها، بدی‌ها و نادانی‌ها می‌دانند. با توجه به این اوصاف، فرد خودشیفته و خودخواه، همواره از دیگران اطاعت کورکورانه می‌طلبد و از آنان، بهره‌کشی می‌کند. قرآن مجید هشدار می‌دهد که «فَلَا تُزَكُوا أَنْفُسَكُمْ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنِ اتَّقَى»

(نجم: ۳۲): خودستایی مکنید، خداوند پرهیزکاران را بهتر می‌شناسد. خداوند متعال در آیاتی دیگر نیز افراد خودشیفته که به دنبال ستایش دیگران‌اند را نکوهش می‌کند (آل عمران: ۱۸۸). این صفت امکان دارد که از فرد به نژاد، گروه، قوم و قبیله و حتی جامعه وارد شود، یعنی شیفتگی از «فرد» به «جامعه»‌ای که به آن وابسته است، سرایت کند که می‌تواند در عرصه سیاسی- اجتماعی، سر از خشونت‌های شدید و خودکامگی‌های فراگیر درآورد. شیفتگی در عرصه‌های مختلف فردی و اجتماعی- سیاسی، از دیدن خود و فراموشی خداوند، آغاز می‌شود، آن‌گونه که فرعون و سپاهیان‌ش طلب بزرگی کردند، استبداد ورزیدند، فساد کردند. آنان به هیچ، جز منافع شخصی خودباور ندارند (مغنیه، ۱۳۶۳: ۵۱۳). این ویژگی، می‌تواند در برخی صفات خود را نشان دهد که در به برخی از آن‌ها اشاره می‌کنیم.

روحیه انتقادناپذیری کارگزاران: نقد منصفانه یکی از مهم‌ترین شیوه‌ای است که کارگزاران کمبودها و نواقص را در بخش‌های مختلف حاکمیت از طرف مردم و افراد دلسوز جامعه می‌توانند مشاهده کنند و آن مشکل و معضل را حل نمایند، این یکی از مهم‌ترین عامل در امان ماندن نظام سیاسی حاکم از آسیب‌ها و مشکلات جدی در حوزه سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و... است، چون در تضارب آراء و نقدهای منصفانه، حاکمیت به شناخت دقیق از وضعیت جامعه در چهار بخش: قوت، ضعف، فرصت و تهدید پی می‌برد. از این رو جوهری در نوشتار خود مفهوم انتقاد را چنین بیان می‌کند: در مفهوم انتقاد، نوعی جداسازی ناخالصی‌ها وجود دارد (سید باقری و همکاران، ۱۳۹۲: ۲۰؛ جوهری، ۱۴۰۴ ق: ۳۸۹).

همچنین معلوف نیز نقد را چنین تعریف می‌کند: «نقد، هنگامی است که درهم‌ها به دقت نگریسته شوند تا سره و ناسره از هم جدا شود» (معلوف ۱۳۸۴: ۳۸۷)؛ بدین روی نقد منصفانه به دنبال اصلاح جامعه است این امر می‌تواند نظام سیاسی را به سوی امر شایسته سوق دهد. قرآن کریم نیز امر به انتقاد خیرخواهانه در جامعه دارد و این کار را می‌پسندد و آن را به صلاح امت

اسلامی می‌داند «خَيْرَ أُمَّةٍ» (آل عمران: ۱۱۰) و امم سابق که چنین رویکردی را در خود نداشتند را مورد طعن و نکوهش قرار داده است: «فَلَوْلَا كَانَ مِنَ الْقُرُونِ مِنْ قَبْلِكُمْ أُولُوا بَقِيَّةٍ يَنْهَوْنَ عَنِ الْفَسَادِ فِي الْأَرْضِ» (هود: ۱۱۶)؛ پس چرا از نسل‌های پیش از شما خردمندانی نبودند که (مردم را) از فساد در زمین بازدارند؟ اما در سایر نظام‌های مستبد اجازه هیچ اعتراضی به مردم داده نمی‌شود همچنین قرآن برای جلوگیری از فساد و اصلاح امور، فریضه مهم امر به معروف و نهی از منکر را برای جامعه به ارمان آورده است تا به وسیله این دو بال امر به خوبی‌ها و جلوگیری از بدی، جامعه از مسیر حق خود منحرف نشده و همیشه در راه صراط مستقیم باشد و مردم جامعه را به سمت تعالی حرکت دهد.

به دنبال خودبینی در کارگزاران حکومت، عدم پذیرش انتقاد نیز ظهور پیدا می‌کند و کارگزاران را شخصیت‌های انتقادناپذیر و مغرور می‌سازد تا حرف دیگران را درباره عملکرد خود نشنوند و راه‌های صلاح را در حکومت‌داری که توسط اقشار مختلف جامعه بیان می‌شود را مورد مذاقه قرار ندهند؛ لذا قرآن کریم در مورد این افراد و کارگزاران چنین می‌فرماید: «وَإِذَا قِيلَ لَهُ اتَّقِ اللَّهَ أَخَذَتْهُ الْعِزَّةُ بِالْإِثْمِ» (بقره: ۲۰۶)؛ و چون به او گفته شود از خدا پروا کن، نخوت، وی را به گناه کشاند.

آیت‌الله طالقانی درباره این آیه چنین توضیح می‌دهند: «أَخَذَتْهُ الْعِزَّةُ، دلالت به این حقیقت دارد که خوی خودسری در او آن‌چنان راسخ و مالک عقل و اراده‌اش گشته که چون مواجه شود با هر چه و هر که بخواهد او را رام و وجدان و عقلش را بیدار و هشیار کند، این خوی طغیان از جای برمی‌خیزد و او را فرامی‌گیرد و روزنه‌های درونش را یکسره می‌بندد. معنای العزّه، درباره طاغی، خوی سرکشی بر هر قانون و حقوق و طغیان بر هر خیراندیش و عاقبت بین است. پس از پیشرفت در فساد و طغیان، چون نام خدا و پروای از او را که متضمن اندیشه در خیر و مصلحت است بشنود، به جای آن که بیندیشد و پروا گیرد، طبیعت سرکشش با آلودگی به گناه او را فرامی‌گیرد. همین طبیعت و شراره‌های آن، هر روزنه اندیشه به خیر و حق را به رویش می‌بندد. او در میان این خودسوزی و تاریکی، پیوسته

وحشت‌زده و هراسناک است» (طالقانی، ۱۳۶۲، ۲: ۹۹).

در زبان قرآن، انتقاد صحیح و خیرخواهانه، موردپسند قرار گرفته است در مقابل مدح و ستایش حاکمان را مورد نکوهش قرار داده است، پیامد نقد ناپذیری، محدودیت آزادی گفتار در جامعه است. لذا قرآن در آیات متعدد در این باره چنین می‌فرماید: «قطعاً دست‌ها و پاهایتان را یکی از چپ و یکی از راست جدا می‌کنم، سپس همه شمارا به دار خواهم آویخت (اعراف: ۱۲۴) گفتند: پیش از آنکه تو نزد ما بیایی شکنجه و آزار شدیم، (اعراف: ۱۲۹) آنان را تبعید می‌کنند، به بردگی می‌کشند (شعرا، ۲۲؛ اعراف: ۱۸۸؛ ابراهیم: ۱۳) حق انتخاب را سلب می‌نمایند (اعراف: ۱۲۷) مردم را از ایمان بازمی‌دارند (شعرا: ۱۴۹) شهروندان را محبوس می‌سازند (شعرا: ۱۲۹) و آنان را تحقیر و سبک‌مغز می‌پندارند» (زخرف: ۵۴).

ب) آسیب‌های کنشی

عملکرد کارگزاران در هر نظام حکومتی، به‌ویژه در حکومت‌های دینی، نقش اساسی در شکل‌گیری و پیشرفت جامعه دارد. آسیب‌شناسی عملکرد این کارگزاران به‌صورت کنشی، به بررسی عوامل مؤثر بر رفتار و تصمیم‌گیری‌های آنان می‌پردازد و به تحلیل پیامدهای این رفتارها بر جامعه می‌پردازد. از این رو آسیب‌شناسی عملکرد کارگزاران از منظر کنشی نیازمند توجه جدی به عوامل مؤثر بر رفتارهای آنان و پیامدهای این رفتارها بر جامعه است. با شناسایی این آسیب‌ها و اتخاذ راهکارهای مناسب، می‌توان زمینه را برای ارتقاء کیفیت حکمرانی و افزایش رضایت عمومی فراهم کرد. در نهایت کارگزاران حکومت‌ها، اعم از دینی و غیردینی، در معرض آسیب‌های کنشی و عملکردی متعددی قرار دارند، از جمله این آسیب‌ها می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

طغیان کارگزاران: یکی از مهم‌ترین آسیب‌های نظام سیاسی، طغیانگری در بین کارگزاران است؛ یعنی مسئولین آن نظام سر به طغیان برداشته و حکومت را نه بر اساس صلاح جامعه و مسلمین بلکه بر اساس هوای نفس خود اداره کنند و

قرآن علت‌های مختلفی برای طغیانگری انسان از جمله: بی‌نیازی، قدرت، سلطه بی‌حدومرز و ... می‌داند و تلقی بی‌نیازی در بشر نیز از عدم کنترل وی بر اساس امر به معروف و نهی از منکر ناشی می‌شود. لذا قرآن درباره طغیانگران چنین می‌فرماید: «كَلَّا إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنَّاظِرٌ» (علق: ۶-۷) یا مانند «اِذْهَبْ إِلَى فِرْعَوْنَ إِنَّهُ طَغَى» (طه: ۲۴).

مصطفوی در توضیح آیات فوق چنین بیان می‌دارد: «طغیان، در آیه اول به دلیل احساس بی‌نیازی و در دومی به دلیل قدرت و سلطه اوست. معنی جامع و مشترک در سرچشمه طغیان، احساس بی‌نیازی است که به شیوه‌ها و مراتب مختلف، قابل تصور است، هرگاه که این احساس، بیشتر باشد، طغیان شدیدتر خواهد بود. حال استغنا گاه به جهت مال و ثروت است و گاه به دلیل مقام و شخصیت؛ یا با توجه به قدرت و سلطه یا به دلیل جهل، غفلت از جلال و بزرگی خداوند است» (مصطفوی، ۱۳۷۵، ۷: ۸۴؛ مراغی، ۱۴۲۵، ق، ۱۱: ۳۲۱ ق). طاغوت که اسم مبالغه است به کسی گفته می‌شود که سرکشی او بسیار است و از حق، تجاوز می‌کند، او مظهر دنیا و باطل است و در مقابل حکم خداوندی، قرار می‌گیرد. شیطان، آشکارترین مصداق طاغوت است و به هرکسی که دیگران را به سوی خود می‌خواند، طاغوت گویند، پادشاه ستمکار باشد یا عالم ریاکار دنیا زده یا فردی که در پی مقام یا ثروتمندی که در مال غوطه‌ور باشد یا رئیس و حاکمی که دوستدار ریاست و قدرت است. پس طاغوت، شیطان است و مظهر آن هرکسی است که از پیمایش در راه حق، جلوگیری می‌کند و مانع حرکت و توجه به سوی خداوند متعال می‌شود (مصطفوی ۱۳۷۵، ۷: ۸۵؛ نائینی، ۱۳۳۴ ق: ۱۳۴).

همچنین علامه طباطبایی درباره آیه فوق چنین می‌فرماید: «طغیان، گذراندن از حد و مرز و فرمان ناپذیری از مقام پروردگار است که برخاسته از استکبار و به‌دوراز پرستش است، طاغوت‌ها، خاشع و فروتن نیستند و آنچه را که از آنان خواسته شده، به‌جا نمی‌آورند و از سعادت اخروی چیزی بر نمی‌گیرند و هر آنچه از زینت دنیا که دوست دارند، برمی‌دارند. پس از لوازم طغیانگری آنان،

گزینش زندگی دنیایی و رها کردن آخرت است» (طباطبایی ۱۴۱۷ ق، ۲: ۱۹۳).
محدودیت سازی: قبل از ورود به بحث محدودیت سازی ضرورت دارد به تعریف کلمه آزادی که مقابل محدودیت است پرداخته شود تا در بررسی موضوع محدودیت سازی، این عنوان کاملاً روشن و شفاف باشد؛ ازاین‌رو کلمه آزادی در لغت و اصطلاح از دید بزرگان اهل لغت و اندیشمندان حوزه سیاسی و جامعه‌شناسی تعریف تبیین می‌شود.

آزادی در لغت به معنی رهایی، ضد بندگی (دهخدا ۱۳۷۳، ۱: ۱۹۸) است در اصطلاح، برخی آن را به معنای نبود موانع در راه تحقق آرزوهای انسان دانسته‌اند (برلین ۱۳۷۹: ۲۳۶). برخی آن را محدود به «آرزوها» نداشته‌اند بلکه مانند شهید مطهری که آزادی را به معنای از بین بردن هر چیزی که مانع پیشرفت، تعالی، ترقی و تکامل انسانی است (مطهری، ۱۳۷۸: ۱۲۶). عده‌ای نیز آزادی را تلاشی برای از بین بردن محدودیت‌ها و موانع و همچنین اجازه ندادن به افرادی که دنبال سوءاستفاده و بهره‌کشی از دیگران هستند (برلین، ۱۳۷۹: ۷۱) و درنهایت برخی نیز آزادی در معنای سیاسی و اجتماعی را در امان ماندن از دستورات دیکتاتوری و توتالیتری دیگران می‌دانند (افشاری زاده و آقابخشی، ۱۳۷۶: ۱۶۴). در قرآن یکی از مواردی که مضموم شمرده شده است، محدودیت آزادی (در محدوده دین و شریعت) دیگران توسط حکومت و نظام سیاسی است اگر نظامی به چنین سمتی گام برداشت، بیانگر حرکت آن نظام به سمت طغیانگری و حرکت در راه هوای نفس است. در این حکومت، آزادی دیگران محدود می‌شود و دیگر کسی حق سخن گفتن ندارد و همچنین اگر مخالفی بخواهد دم بزند، تمامی حقوقی آن را نقض می‌کنند و اجازه سخن گفتن به او نمی‌دهند؛ لذا در قرآن چنین حکومتی را مذموم‌ترین حکومت برشمرد، در مصداق واقعی، قرآن در مثالی واضح فرعون را در این باره یادآور می‌شود و آن را ظالم‌ترین حاکمی می‌داند که آزادی را از دیگران سلب کرده بود و حقوق شهروندان را تضییع نموده بود.

وقتی که فرعون در اقامه حجت و برهان در مقابل حضرت موسی متوقف شد،

به‌زور و متوسل شد و آزادی موسی (ع) را به‌عنوان یک حق بنیادین بشری، تهدید کرد: «لَئِنْ اتَّخَذْتَ إِلَهًا غَيْرِي لِأَجْعَلَنَّكَ مِنَ الْمَسْجُونِينَ» (شعراء: ۲۹)؛ اگر خدایی غیر از من اختیار کنی قطعاً تو را از زندانیان خواهم ساخت.

همچنین در حکومتی، بزرگان و اشراف حکومتی یا به تعبیر ادبیات معاصر، خوانین نیز در کنار ستمکاران آزادی را از شهروندان سلب کرده و مردم را به انواع مختلف تهدید می‌کنند؛ از این رو قرآن کریم در بیانی، چنین می‌فرماید: «قَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا مِنْ قَوْمِهِ لِنُخْرِجَنَّكَ يَا شُعَيْبُ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَكَ مِنْ قَرْيَتِنَا أَوْ لَتَعُوذُنَّ فِي مِلَّتِنَا قَالَ أَوَلَوْ كُنَّا كَارِهِينَ» (اعراف: ۸۸)؛ ای شعیب! به‌یقین، تو و کسانی را که به تو ایمان آورده‌اند، از شهر و دیار خود بیرون خواهیم کرد، یا به آیین ما بازگردید! حضرت شعیب در پاسخ می‌گوید: آنان در پی محدودسازی آزادی ایشان و گرویدگان به خداوند هستند، ایشان پاسخ داد: آیا (می‌خواهید ما را بازگردانید) اگرچه مایل نباشیم؟

البته سایر اقوام مانند قوم عاد، ثمود و نوح نیز چنین برخوردهای ناصوابی با انبیاء خود داشتند و به ایشان چنین می‌گفتند:

ما قطعاً شمارا از سرزمین خود بیرون خواهیم کرد، مگر این که به آیین ما بازگردید! (ابراهیم: ۱۳)؛ از این رو آیت‌الله جوادی آملی نیز در این باره چنین توضیح می‌دهد: «با توجه به نکات مذکور، حقوق از اموری نیست که توسط بشر به نوع خود بخشیده باشد یا اینکه آن را از نوع دیگر خود محروم کند بلکه آن یک موهبت الهی است که در بین انسان‌ها به ودیعه گذارده شده است نه انسان و تصمیمات فردی یا جمعی. در این نگرش، همه مواهبی که انسان می‌تواند در راه رسیدن به سعادت ابدی و کمالات حقیقی خویش از آن‌ها بهره‌گیرد، از خداوند است؛ بنابراین احکام و قوانین حاکم بر همه ساحت‌های زندگی بشر تنها باید از جانب خدایا اولیای منصوب وی جعل و وضع شود» (جوادی آملی، ۱۳۸۴: ۱۸۶)؛ بنابراین اگر حکومتی حقوق افراد منتقد منصف و مخالف غیر معارض را محدود یا از بین ببرد مانند حکومت پهلوی که سالیان متمادی مردم را از حقوق اولیه خود محروم کرده بود و منتقدین و مخالفین منصف در زندان

یا تبعید به سر می‌بردند و عده‌ای نیز مانند شهید مدرس به دلیل انتقاد از عملکرد حاکمیت پهلوی به شهادت رسیدند، این حکومت از مسیر اصلی خود خارج شده و در مسیر استبداد قدم برمی‌دارد.

اذیت کردن مردم جامعه: یکی از مهم‌ترین آسیب‌های نظام‌های سیاسی که احتمال دارد حکومت را با چالش روبه‌رو کند آزار و اذیت مردم به‌انحاء مختلف است یعنی اینکه حکومت به طرق مختلف باعث آزار و اذیت مردم باشد و همچنین مردم را تحت فشار قرار داده تا از نظام سیاسی حمایت کنند، این قبیل کارها در حاکمیت‌های مختلف باعث مقابله سخت مردم با حکومت‌ها می‌شود و طعم تلخ حکومت را بر کام مردم زنده نگه می‌دارد؛ از این رو برای دلایل مختلف نباید در حکومت‌ها، مردم آزار و اذیت ببینند و این آزار و اذیت گاهی جسمی و گاهی روحی و روانی است؛ بدین‌روی خداوند در قرآن آزار و اذیت اصحاب اخدود را به خاطر ایمان به خدا و پیامبرشان چنین روایت می‌کند همچنین خداوند نسبت به شکنجه گران چنین نفرین می‌کند: «مرگ بر شکنجه‌گران صاحب گودال آتش؛ آتشی عظیم و شعله‌ور! هنگامی که در کنار آن نشسته بودند؛ و آنچه را با مؤمنان انجام می‌دادند با خونسردی و سنگدلی تماشا می‌کردند! آن‌ها هیچ ایرادی بر مؤمنان نداشتند جز این که به خداوند عزیز و حمید ایمان آورده بودند» (بروج: ۴-۸) همچنین مغنیه در این باره چنین می‌گوید: «زندان، عذاب و شکنجه، سلاح طاغیان و سرکشان در برابر حق، عدل و آزادگی است» (القمی، ۱۳۶۷، ۱: ۲۵۱؛ مغنیه، ۱۳۶۳، ۵: ۴۹۴).

همچنین خداوند در قرآن کریم از حضرت موسی چنین نقل می‌کند: «قَالُوا أُوذِينَا مِنْ قَبْلِ أَنْ تَأْتِيَنَا وَمِنْ بَعْدِ مَا جِئْتَنَا» (اعراف: ۱۲۹)؛ گفتند پیش از آن که تو نزد ما بیایی و حتی بعد از آن که به سوی ما آمدی، مورد آزار قرار گرفتیم. همچنین قرآن کریم از فرعون و گردنکشان زمان حضرت موسی (ع) چنین بیان می‌دارد که «پسران کسانی را که به او ایمان می‌آورند بکشید و زنانشان را زنده نگه‌دارید» (مؤمن: ۲۵) و در جای دیگر خداوند به‌صراحت می‌فرماید که فرعون و طرفداران او، مردم را مورد آزار و اذیت قرار می‌دادند: «يَسْؤُمُونَكُمْ

سوء العذاب يدبِحون أبناءكم ويستخيون نساءكم» (بقره: ۴۹)؛ آنان شما را سخت شکنجه می کردند؛ پسران شما را سر می بریدند و زنهایتان را زنده می گذاشتند. همچنین گردنکشان و سرکشان زمان فرعون همدیگر و فرعون را به آزار و اذیت مردم تشویق می کردند:

«اتذّر موسى وقومه ليفسدوا في الأرض ويذرك وآلتهك» (اعراف: ۱۲۷)؛ آیا موسی و قومش را رها می کنی تا در این سرزمین فساد کنند و (موسی) تو و خدیانت را رها کند؟ سپس فرعون به شکنجه مردم، پناه می برد: «قال سنقتل أبناءهم و نستحي نساءهم» (قصص: ۴).

قرآن کریم درباره مقابله حضرت موسی با ساحران می فرماید: پس از پیروزی موسی (ع) در میدان مبارزه با ساحران، آنان به خداوند، ایمان آوردند، فرعون در این هنگام، گفت: «قال آمنتم له قبل أن آذن لكم إنه لكبيركم الذي علمكم السحر فلا قطعن أيديكم وأرجلكم من خلاف وأصلبناكم في جذوع النخل ولتعلمن آينا أشد عذاباً وأبقى» (طه: ۷۱)؛ آیا پیش از آن که به شما اجازه دهم، به او ایمان آوردید؟ قطعاً او بزرگ شماست که به شما سحر آموخته است، پس بی شک دستهای شما و پاهایتان را یکی از راست و یکی از چپ قطع می کنم و شما را بر تنه های درخت خرما به دار می آویزم تا خوب بدانید عذاب کدام یک از ما سخت تر و پایدارتر است.

فضل الله در کتاب خود درباره روش های دیگر آزار و اذیت کردن مردم بنا به مقابله حضرت ابراهیم و نمرود چنین می گوید:

روش دیگر از شکنجه و آزار مردم را می توان در جریان مبارزه حضرت ابراهیم با نمرود مشاهده کرد؛ زمانی که نمرود و قومش به این نتیجه رسیدند که یا حضرت ابراهیم را بکشند یا بسوزانند: بکشیدش یا بسوزانیدش (عنکبوت: ۲۴)؛ زیرا که آنان نمی توانستند با دلیل روشن و برهان قوی در مقابل صحبت های حضرت ابراهیم مقاومت کنند و چاره کار را در از بین بردن مخالف خود دیدند، بر اساس دلیل روشن گزاره های طرح شده را به دقت و ژرفایی، پاسخ گویند، همانند کسی که موضعی ضعیف دارد و نمی تواند با روش عقلی، از دیدگاه خود

دفاع کند، پس به غوغا گری، دشمنی و تهدید و زور این کار را انجام می‌دهد (فضل‌الله، ۱۴۱۹ ق، ۱۸: ۳۷).

نهایت اینکه با اذیت و ترساندن مردم، حالت خفقان در حکومت زیاد شده و مردم از حاکمیت می‌ترسند و ظلم و استبداد فراگیر می‌شود از این رو قرآن کریم چنین بیان می‌دارند: «فَمَا أَمَّنَ مُوسَى إِلَّا ذُرِيَةً مِنْ قَوْمِهِ عَلَى خَوْفٍ مِنْ فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِمْ أَنْ يَفْتِكَهُمْ» (یونس: ۸۳)؛ سرانجام، کسی به موسی ایمان نیاورد مگر فرزندان از قوم وی، درحالی که بیم داشتند از آن که مبادا فرعون و سران آن‌ها ایشان را آزار رسانند.

تحقیر مردم: نمونه دیگر از مهم‌ترین آسیب‌های برخی از نظام‌های و حکومت‌ها، تضعیف و تحقیر ملت‌هاست، برخی دولت‌ها با روش تحقیر و تضعیف بزرگان قوم، نجبگان و مردم، سعی در بزرگ و قدرتمند جلوه دادن خود هستند، علت اصلی این امر را می‌توان در نداشتن جایگاه اجتماعی و عدم پشتیبانی مردم به شمار آورد وقتی نظام سیاسی از طرف مردم مقبولیت نداشت و از طرفی نیز تابع هوای نفس خود جهت نگه‌داشتن قدرت است؛ لذا رو به تحقیر مردم آورده تا چند صباحی بتواند بر گرده ضعفا سوار شده و حکومت کند مثال واضح این نمونه را در قرآن می‌توان در فرعون جستجو کرد که مدام دنبال تضعیف و تحقیر و تهدید قوم خود بود به خاطر همین قرآن به این نکته اشاره دارد ناظر به اینکه فرعونیان پس از تحقیر بنی‌اسرائیل، آن‌ها را مطیع خود ساختند: «فَأَسْتَخَفَّ قَوْمَهُ فَاطَاعُوهُ إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَاسِقِينَ» (زخرف: ۵۴)؛ آنان قومی فاسق بودند و به‌واسطه همین اطاعت کورکورانه و پس از انذار و ابلاغ، مستحق عذاب الهی می‌شوند (سید قطب، ۱۴۰۸ ق، ۵: ۳۱۹).

ثقفی تهرانی در تفسیر آیه فوق در کتاب تفسیر روان جاوید چنین بیان دارد: «برخی حکومت‌ها با تحقیر شهروندان و مردم، آنان را از جایگاه انسانی و کرامت نفس خویش دور می‌سازد تا فضای جامعه را برای اطاعت‌پذیری و اطاعت‌پذیری آنان فراهم کند. این نوع عملکرد را می‌توان در پرونده سیاه فرعون مشاهده کرد، فرعون، دریافت بیشتر دل‌ها متوجه به حضرت موسی است، اعیان مملکت مصر

را جمع‌آوری نموده و به آنان یادآور شد که من پادشاه شما باشم بهتر است از شخصی که فقیر و حقیر است و استعداد فرمانفرمایی ندارد و گفت اگر او پیغمبر باشد چرا خداوند مانند پادشاهان برای او بازوبند یا دستبند طلا تهیه ننموده یا چرا افواج ملائکه پی در پی به کمک او نمی‌آیند. به قدری این سخنان گفت که قوم را سبک نمود» (ثقفی تهرانی، ۱۳۹۸، ق، ۴: ۶۰۹).

همچنین طیب نیز در این باره در کتاب تفسیر اطیب البیان فی تفسیر القرآن چنین می‌گوید: «معمولاً فساد قدرت و استخفاف و ذلیل کردن مردم، در کنار هم‌اند، به بیانی دیگر، استخفاف مقابل احترام است و از لوازم استکبار» (طیب، ۱۳۶۶، ۱۲: ۴۲).

همچنین صادقی تهرانی نیز در این باره در کتاب تفسیر البلاغ فی تفسیر القرآن بالقرآن چنین می‌گوید: «این چنین بود که فرعون با حیل‌ها و قریب‌های گمراه گر خود، قوم خویش را فطرت و عقل آنان را سبک شمرد تا از درک حقیقت، عاجز شوند، پس از تحقیر، قومش او را پیروی کردند و البته آن قوم، از این جهت که تحقیر او را پذیرا شدند، فاسق بودند. استخفاف، در رأس زاویه هفت‌گانه شیطنت قرار دارد که عبارت‌اند است از استخفاف، استعمار، استضعاف، استبداد، استکبار، استعمار و استثمار» (صادقی تهرانی، ۱۴۱۹، ق: ۴۹۴).

استفاده ابزاری از هم‌نوع خود به صورت استخدام و خدمت گرفتن بدون پرداختن حق‌السعی او نوعی تحقیر و تضعیف به شمار می‌رود دقیقاً همان کاری که سلاطین ظالم انجام می‌دادند و نام برخی از آنان در قرآن ذکر شده است که نهایت و اوج قساوت و بهره‌کشی از انسان‌ها، توسط فرعون بوده است لذا قرآن کریم می‌فرماید: «فَاسْتَخَفَّ قَوْمَهُ فَاطَاعُوهُ إِتْمَمًا كَانُوا قَوْمًا فَاسِقِينَ» (زخرف: ۵۴). مدرسی درباره رفتار فرعون با بنی اسرائیل چنین می‌گوید: «فرعون قوم خویش را از سنگینی عقل و ایمان، تهی ساخت. انسان تا هنگامی که مالک عقل و ایمان باشد، محفوظ و باوقار است که طوفان‌ها نیز او را نمی‌جنباند؛ اما هنگامی که آن‌ها را ندارد، مانند پری است که بادهای آن را می‌لرزاند. فرعون، همانند همه طاغوت‌ها، می‌دانست که منطق عقل و ایمان و فطرت، موسی کلیم (ع) را

تأیید می‌کند؛ اما او روی برتافت و با ترساندن و برانگیختن مردم آنان را منحرف کرد، در نتیجه مردم را به دور شدن از عقل‌های وزین و روی آوردن به شهوات سبک‌سرنانه گمراه ساخت» (مدرسی، ۱۴۱۹ ق، ۱۲: ۴۹۵).

همچنین آیت‌الله طالقانی به این نکته اشاره داشته و می‌گوید: «خوی و روش افراد خودبین و خودپرست در هر وضعی که باشند و به هر وسیله آشکار و پنهانی که دارند، کوشش می‌کنند که دیگران را موهون نمایند و خصائل انسانی و شخصیت آن‌ها را خرد کنند تا راه نفوذ و بهره‌کشی از مردم را به سود خود بی‌مانع بازگردانند» (طالقانی، ۱۳۶۲، ۴: ۲۵۰).

انسان‌ها در حکومت‌های گذاری دنیوی حق تحقیر دیگران را ندارند چون حق حاکمیت ازلی و ابدی از آن خداوند است و جدای از حکومت الهی هیچ حکومتی اجازه تعدی به ملت‌ها را ندارد و این خداوند است که به انسان‌ها کرامت داده و آن‌ها را اشرف مخلوقات خلق کرده است «لَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ» (اسراء: ۷۰).

ولایی در کتاب خود در این باره چنین اشاره می‌کند: «پس عزت نفس او باید حفظ شود و داشتن قدرتی نامحدود با عزت نفس انسان، منافات دارد. انسانی که در مقابل دیگران دارای چنین دیدی نباشد، در مقام تحقیر آنان برآمده و برای دوام سلطه خود انسان‌ها را تهی می‌سازد و آنان را بی‌هویت می‌کند و میل به تسلیم و اطاعت کورکورانه یا خودشکنی در او زنده شده و تمام ارزش‌های وجودی یکی انسان در او لگدمال شده، وسیله‌ای بی‌اراده خواهد بود که هر چه بخواهند، انجام می‌دهد» (ولایی، ۱۳۷۷: ۲۴۲). همچنین امام علی (ع) در نهج البلاغه درباره عزت نفس می‌فرماید: «هرکس، خویشتن را گرامی دارد، خواسته‌های نفسانی‌اش پیش او بهایی نیابد» (سید رضی، ۱۳۷۹ ق، حکمت ۴۴۹).

استضعاف مردم (ظلم به دلیل ناتوانی): یکی دیگر از آسیب‌هایی که نظام‌های سیاسی دچار آن می‌شوند به استضعاف کشیدن مردمان بی‌دفاع خود است این منظور در تعریف استضعاف چنین می‌گوید: «مستضعف کسی است که مردم او را ناتوان ساخته و به دلیل فقر و وضع ناخوشایندش، بر او ستمگری

کرده‌اند» (ابن منظور، ۱۹۸۸م، ۹: ۲۰۴؛ مجلسی، ۱۳۹۲، ۶۷: ۳۸۹).
 فرعون هم در مصر مردمان خود را به طبقات مختلف تقسیم کردند (شهروندهای
 درجه یکم، دوم، سوم و...) وعده‌ای را نیز در طبقه آخر قرار داده و آن‌ها را
 به استضعاف کشید، از این رو قرآن این نکته را به صورت دقیق چنین بیان
 می‌فرماید: «يَسْتَضْعِفُ طَائِفَةً مِّنْهُمْ» (قصص: ۴).

گونه‌بندی مستضعفین به استضعاف: فکری، سیاسی، اقتصادی، فرهنگی
 و... منظور قرآن استضعاف فکری است که اجازه هیچ‌گونه انتخابی را به شخص
 نمی‌دهند و هرگونه حقی را از او سلب می‌کنند که قرآن مصداق بارز شخصی
 که مردمان را به استضعاف می‌کشاند فرعون نام می‌برد البته استضعاف فکری
 لاجرم استضعاف سیاسی، اقتصادی و فرهنگی را نیز به دنبال دارد لذا خداوند
 مستضعفین را از گروهی که رفع قلم شده است، می‌داند. قرآن کریم در این باره
 می‌فرماید: «إِلَّا الْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ وَالْوِلْدَانِ لَا يَسْتَطِيعُونَ حِيلَةً وَلَا
 يَهْتَدُونَ سَبِيلًا» (نساء: ۹۸).

امام صادق (ع) درباره این آیه چنین می‌فرماید: «مستضعف کسی است که
 حجت و دلیلی ندارد و اختلاف‌ها و کشمکش‌ها را نمی‌شناسد، پس هنگامی که
 فرد، دوگانگی‌ها و تفاوت دیدگاه‌ها را شناخت، مستضعف نیست» (کلینی،
 ۱۳۸۸، ۲: ۴۰۷) و در سوره نساء، خدا در مورد مستضعفین می‌فرماید که آن‌ها
 آرزویشان رهایی از ظلم و رهایی از استضعاف هستند و همچنین در آیه، خدا به
 مؤمنین تحکم می‌کند که چرا در مقابل ظلم نمی‌جنگید و با آن‌ها به درستی
 برخورد نمی‌کنید: «وَمَا لَكُمْ لَا تُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ
 وَالنِّسَاءِ وَالْوِلْدَانِ الَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا أَخْرِجْنَا مِنْ هَذِهِ الْقَرْيَةِ الظَّالِمِ أَوْلَاهَا وَاجْعَلْ
 لَنَا مِنْ لَدُنْكَ وَلِيًّا وَاجْعَلْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ نَصِيرًا» (نساء: ۷۵)؛ خداوند در سوره
 نساء، به کسانی که توانایی دارند، هشدار می‌دهد که چرا جهاد نمی‌کنند و در
 ادامه بیان می‌شود که مستضعفین، راضی به وضع موجودشان نیستند و خواسته
 و دعایشان، رهایی از جایی است که اهل آن ستمگرند.

نتیجه

از دیدگاه شهید صدر، کارگزاران سیاسی باید در تصمیم‌گیری‌ها و سیاست‌گذاری‌های خود به اصول اسلامی پایبند باشند. این اصول شامل آسیب‌های بینشی و کنشی است که در قرآن کریم به‌وضوح بیان شده‌اند. آسیب‌های بینشی شامل طغیان کارگزاران، محدودیت‌سازی، اذیت کردن مردم جامعه، تحقیر مردم، استضعاف (ظلم به دلیل ناتوانی) است و آسیب‌های کنشی شامل خودبینی کارگزاران، خودشیفتگی کارگزاران و عدم روحیه انتقادپذیری کارگزاران است. با توجه به نظریه استنتاج شهید صدر، برای اصلاح این آسیب‌ها باید پرسش‌هایی جدید مطرح شود که نیازهای روز جامعه را منعکس کند. این پرسش‌ها باید بر مبنای ارزش‌های اسلامی شکل بگیرند تا بتوانند راهکارهای مؤثری برای ارتقاء عملکرد کارگزاران ارائه دهند. درنهایت، آسیب‌شناسی کارگزاران در ساحت بینشی و کنشی یکی از مباحث مهم در تحلیل عملکرد نظام‌های حکومتی، به‌ویژه در حکومت‌های دینی است. این آسیب‌شناسی به بررسی رفتارها و نگرش‌های کارگزاران می‌پردازد و می‌تواند تأثیرات عمیقی بر روی کارایی و مشروعیت حکومت‌ها مانند موارد ذیل داشته باشد: آسیب‌های اخلاقی: کارگزاران حکومت دینی با چالش‌های اخلاقی متعددی مواجه هستند که این آسیب‌ها نه‌تنها بر خود کارگزاران تأثیر می‌گذارد بلکه می‌تواند منجر به نارضایتی اجتماعی و بی‌اعتمادی مردم نسبت به نظام حکومتی شود و عواملی مانند عجب، ضعف شخصیت، جهل، هوای نفس و قدرت زدگی به‌عنوان عوامل مؤثر در ایجاد این آسیب‌ها شناسایی شده‌اند. این عوامل می‌توانند باعث انحراف کارگزاران از اصول اخلاقی و دینی شوند. از پیامدهای رفتار نامطلوب کارگزاران نه‌تنها موجب مخدوش شدن تعاملات صحیح میان مردم و مسئولان می‌شود، بلکه می‌تواند به ایجاد بی‌اعتمادی و نارضایتی عمومی منجر گردد همچنین برای مقابله با این آسیب‌ها، توصیه‌هایی از جمله توصیه به تواضع، زهدگرایی، مدارا و عدالت‌گرایی ارائه شده است. همچنین تأکید بر ضرورت پایبندی به واجبات دینی و اخلاقی می‌تواند به کاهش این آسیب‌ها

کمک کند. در نهایت شناخت دقیق این آسیب‌ها و تحلیل رفتار کارگزاران از منظرهای مختلف، به‌ویژه از دیدگاه‌های مذهبی و اخلاقی، ضروری است تا بتوان راهکارهای مؤثری برای پیشگیری و درمان آن‌ها ارائه داد.

فهرست منابع

- * قرآن کریم. ترجمه فولادوند محمد مهدی.
- * نهج البلاغه. ترجمه دشتی محمد.
- ابن منظور، محمد. (۱۹۸۸ م). لسان العرب. بیروت: دار الجیل.
- آریانپور، منوچهر؛ آریانپور، عباس. (۱۳۸۹). فرهنگ دانشگاهی انگلیسی. چاپ نهم. تهران: نشر جهان رایانه امین.
- آقابخشی، علی؛ افشاری راد، مینو. (۱۳۷۶). فرهنگ علوم سیاسی. تهران: مرکز مطالعات علمی ایران.
- برلین، آیزیا. (۱۳۷۹). چهارمقاله درباره آزادی. ترجمه محمد علی موحد. تهران: انتشارات خوارزمی.
- بنیانیان، حسن. (۱۳۷۹). مدلی بر آسیب‌شناسی انقلاب اسلامی. مجموعه مقالات آسیب‌شناسی انقلاب اسلامی. تهران: دفتر نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه صنعتی شریف.
- تقفی تهرانی، محمد. (۱۳۹۸). تفسیر روان جاوید. تهران: انتشارات برهان.
- جوادی آملی، عبدالله. (۱۳۸۴). حق و تکلیف در اسلام. قم: مرکز نشر اسراء.
- حاجی، محمد علی. (۱۳۸۰). آسیب‌شناسی تربیت دینی، دانش‌نامه امام علی علیه السلام. چاپ اول. تهران: انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.
- خسروانی، زهرا، جعفری نژاد، مسعود، گلشنی، علیرضا، (۱۳۹۸). بررسی سبک زندگی مطلوب کارگزاران سیاسی منطبق بر قرآن، سنت معصومین (ع) و عقل در راستای الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، مطالعات میان فرهنگی، شماره ۴۱، ص ۳۱ تا ۵۸.
- دبیری، سولماز و پدیدار، اعظم. (۱۴۰۰). اصول مبانی تربیت سیاسی از منظر قرآن کریم، دوفصلنامه علمی تربیت پاسدار انقلاب اسلامی دانشکده تربیت جهادی دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (ع)، سال دهم، شماره ۲۱، بهار، ص ۲۲-۱.
- دهخدا، علی اکبر. (۱۳۷۳). لغت‌نامه دهخدا. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- سید رضی، محمد بن حسین بن موسی. (۱۳۷۹). نهج البلاغه. ترجمه سید جعفر شهیدی. تهران: دفتر فرهنگ نشر اسلامی.
- شاذلی قطب، سید ابراهیم حسین. (۱۴۰۸ ق). فی ظلال القرآن. بیروت: دارالشروق.
- سید باقری، سید کاظم، نامدار حسن؛ ملاً شفیعی بتول. (۱۳۹۲). «آسیب‌شناسی قدرت سیاسی از منظر قرآن کریم». فصلنامه علوم سیاسی. دوره ۱۶. شماره ۶۲. صص ۷-۳۷
- سید باقری، سید کاظم. (۱۳۹۸). قدرت سیاسی از منظر قرآن کریم. چاپ سوم. قم: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.
- صادقی تهرانی، محمد. (۱۴۱۹ ق). البلاغ فی تفسیر القرآن بالقرآن. قم: مکتبه محمد الصادقی الطهرانی. صدر، سید محمد باقر. (۱۴۱ ق). المدرسه القرآنیه. قم: مرکز الابحاث و الدراسات التخصصیه للشهید صدر.
- طالقانی، سید محمود. (۱۳۶۲). پرتوی از قرآن. تهران: شرکت سهامی انتشار.
- طباطبایی، سید محمد حسین. (۱۴۱۷ ق). المیزان فی تفسیر القرآن. قم: مؤسسه النشر الإسلامی.

- طیب، سید عبدالحسین. (۱۳۶۶). *تفسیر اطیب البیان فی تفسیر القرآن*. تهران: انتشارات اسلام. عمید، حسن. (۱۳۹۰). *فرهنگ عمید*. چاپ ۳۸. تهران: انتشارات امیرکبیر.
- فضل الله، سید محمدحسین. (۱۴۱۹ ق). *تفسیر من وحی القرآن*. بیروت: دار الملائک للطباعة و النشر. القمی، علی بن ابراهیم. (۱۳۶۷). *تفسیر قمی*. تحقیق سید طیب موسوی جزائری. قم: دار الکتب. کلینی، ابوجعفر محمد بن یعقوب. (۱۳۸۸ ق). *الکافی*. تصحیح و تعلیق: علی اکبر غفاری. تهران: دارالکتب الاسلامیه.
- مجلسی، محمدباقر. (۱۳۹۲ ق). *بحارالانوار*. تهران: المکتبه الاسلامیه.
- مدرسی، سید محمدتقی. (۱۴۱۹ ق). *من هدی القرآن*. تهران: دار محبی الحسین.
- مراغی، احمد بن مصطفی. (۱۴۲۵ ق). *تفسیر المراغی*. بیروت: داراحیاء التراث العربی.
- مصطفوی، حسن. (۱۳۷۵). *التحقیق فی کلمات القرآن*. تهران: وزارت فرهنگ ارشاد اسلامی.
- مطهری، مرتضی. (۱۳۷۸). *یادداشت های شهید مطهری*. قم: انتشارات صدرا.
- معلوف، لوئیس. (۱۳۸۴). *المنجد فی اللغة*. قم: انتشارات دار العلم.
- معرفت، محمدهادی. (۱۳۷۳). *تفسیر و مفسران*. قم: التمهید.
- معین، محمد. (۱۳۸۶). *فرهنگ معین*. چاپ ۳. تهران: انتشارات زرین.
- میاح، عبدالرحمن. (۱۳۸۲). *اصطلاحات سیاسی*. قم: انتشارات پارسایان.
- مغنیه، محمدجواد. (۱۳۶۳). *التفسیر المبین*. قم: انتشارات بنیاد بعثت.
- میرزایی، نجف علی. (۱۳۸۸). *فرهنگ اصطلاحات معاصر*. تهران: فرهنگ معاصر.
- نائینی، محمدحسین. (۱۳۳۴ ق). *تنبیہ الامه و تنزیه المله*. به کوشش و تصحیح: سید محمود طالقانی. تهران: بی نا.
- ولایی، عیسی. (۱۳۷۷). *مبانی سیاست در اسلام*. تهران: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
- Wemeier Sally (edit). 2003. *Advanced Learner's dictionary of current English*. London: Oxford University press.

REFERENCES

- The Holy Quran. Translated by Fuladvand, Mohammad Mahdi.
- Nahj al-Balagha. Translated by Dashti, Mohammad.
- Aghabakhshi, Ali; Afshari-Rad, Mino. (1376). Dictionary of Political Sciences. Tehran: Center for Scientific Studies of Iran.
- Al-Kulayni, Abu Ja'far Muhammad ibn Ya'qub. (1388 AH). Al-Kafi. Correction and Annotation: Ali Akbar Ghaffari. Tehran: Dar al-Kitab al-Islamiyyah.
- Al-Qummi, Ali ibn Ibrahim. (1367). Tafsir Al-Qummi. Researched by Seyyed Tayyib Mousavi Jazayeri. Qom: Dar al-Kitab.
- Al-Sadr, Seyyed Muhammad Baqir. (141 AH). Al-Madrasah al-Quraniyah. Qom: Center for Research and Specialized Studies of Martyr Sadr.
- Al-Shazli Qutb, Seyyed Ibrahim Hussein. (1408 AH). Fi Zilal al- Qur'an. Beirut: Dar al-Shorouq.
- Amid, Hasan. (1390). Farhang Amid. 38th edition. Tehran: Amir Kabir Publishing.
- Arianpour, Manouchehr; Arianpour, Abbas. (1389). English Academic Dictionary. 9th edition. Tehran: Jahan Rayaneh Amin Publishing House.
- Berlin, Aiziya. (1379). Four Articles on Freedom. Translated by Mohammad Ali Movahhed. Tehran: Kharazmi Publications.
- Bonyanian, Hassan. (1379). A Model on the Analysis of Harms vs. the Islamic Revolution. Collection of Articles on the Analysis of Harms of the Islamic Revolution. Tehran: Office of the Representative of the Supreme Leader at Sharif University of Technology.
- Dabiri, Solmaz and Padidar, Azam, (1400). Principles of Political Education from the Perspective of the Holy Qur'an, Bi-Quarterly Journal of Islamic Revolutionary Guard Corps Training, Jihadi Training Faculty, Imam Hussein (AS) University of Officers and Guards Training, Year 10, No. 21, Spring, pp. 22-1.
- Dehkhoda, Ali Akbar. (1373). Dehkhoda Dictionary. Tehran: Tehran University Press.
- Fadlallah, Seyyed Muhammad Hossein. (1419 AH). Tafsir min Wahyi al- Qur'an. Beirut: Dar al-Malak for Printing and Publishing.
- Haji, Mohammad Ali. (1380). Anaysis of the Harms of Religious Education, Encyclopedia of Imam Ali (AS). First Edition. Tehran: Islamic Culture and Thought Research Institute Publications.
- Ibn Manzoor, Mohammad. (1988). Lisan al-Arab. Beirut: Dar al-Jil.
- Javadi Amoli, Abdullah. (1384). Right and Duty in Islam. Qom: Israa Publishing Center.
- Khosrovani, Zahra, Jafarinejad, Masoud, Golshani, Alireza, (1398). Study of the Desired Lifestyle of Political Agents in Accordance with the Qur'an, the Tradition of the Infallibles (AS) and Reason in Line with the Iranian Islamic Model of Progress, Intercultural Studies, No. 41, pp. 31-58.
- Ma'rifat, Mohammad Hadi. (1373). Tafsir and Mofasseran. Qom: Al-Tamhid.
- Maalouf, Lewis. (1384). Al-Munjid fi al-Lughah. Qom: Dar al-Ilm Publications.
- Majlisi, Muhammad Baqir. (1392 AH). Bihar al-Anwar. Tehran: Al-Maktaba al-Islamiyyah.
- Maraghi, Ahmad ibn Mustafa. (1425 AH). Tafsir al-Maraghi. Beirut: Dar Ihya al-Turath al-Arabi.
- Mayyah, Abdorrahman. (1382). Political Terms. Qom: Parsayan Publications.
- Mirzaei, Najaf Ali. (1388). Dictionary of Contemporary Terms. Tehran: Farhang Muaser.
- Mo'in, Mohammad. (1386). Mo'in Dictionary. 3rd edition. Tehran: Zarrin Publications.

- Modarresi, Sayyid Muhammad Taqi. (1419 AH). *Min Huda al-Qur'an*. Tehran: Dar al-Muhibbi al-Hussein.
- Motahhari, Morteza. (1378). *Notes of Martyr Motahari*. Qom: Sadra Publications.
- Mughniyah, Mohammad Javad. (1363). *Al-Tafsir al-Mubin*. Qom: Be'sat Foundation Publications.
- Mustafavi, Hassan. (1375). *Al-Tahqiq fi Kalimat al-Qur'an al-Karim*. Tehran: Ministry of Culture and Islamic Guidance.
- Na'ini, Mohammad Hossein. (1334 AH). *Tanbih al-Ummah wa Tanzih al-Millah*. Edited and revised by Seyyed Mahmoud Taleqani. Tehran: s.n.
- Sadeghi Tehrani, Muhammad. (1419 AH). *Al-Balagh fi Tafsir al-Qur'an bi al-Qur'an*. Qom: Maktaba Muhammad al-Sadiqi Tehrani.
- Saghafi Tehrani, Mohammad. (1398). *Tafsir Ravan Javid*. Tehran: Burhan Publications.
- Seyyed Bagheri, Seyyed Kazem, Namdar Hasan; Molla Shafi'i Batoul. (1392). "Analysis of Harms of Political Power from the Perspective of the Holy Qur'an". *Political Science Quarterly*. Volume 16. No. 62. pp. 7-37
- Seyyed Bagheri, Seyyed Kazem. (1398). *Political Power from the Perspective of the Holy Quran*. Third Edition. Qom: Islamic Culture and Thought Research Institute Publication Organization.
- Seyyed Razi, Muhammad bin Hussein bin Musa. (1379). *Nahj al-Balaghah*. Translated by Seyyed Jafar Shahidi. Tehran: Islamic Culture Publishing House.
- Tabatabaei, Seyyed Muhammad Hossein. (1417 AH). *Al-Mizan fi Tafsir al-Qur'an*. Qom: Islamic Publishing Foundation.
- Taleqani, Seyyed Mahmud. (1362). *Partow-i az-Quran*. Tehran: Intishar Corporation.
- Tayyib, Seyyed Abdul Hossein. (1366). *Tafsir Atyab al-Bayan fi Tafsir al-Qur'an*. Tehran: Islam Publishing.
- Velaei, Isa. (1377). *Fundamentals of Politics in Islam*. Tehran: Ministry of Culture and Islamic Guidance.
- Wemeier Sally (2003). *Advanced Learner's dictionary of current English*. London: Oxford University press.
- Wemeier Sally (2003). *Advanced Learner's dictionary of current English*. London: Oxford University press.

| Extended Abstract |

Analyzing the Harms of Performance of Government Agents based on the Qur'anic Teachings

Seyed Ebrahim Masoumi

Objective:

One of the most important problems that occur in any political system is the harm that occurs after its establishment and consolidation. Therefore, in all political systems, the concern of the people is the type of performance of the agents. Therefore, by identifying and controlling the harms in the theoretical and practical fields, governments can remain immune to deviations and dysfunction (Objective). The present article, with a content analysis approach, deals with two existential levels of insight and action in analyzing the performance of the agents of the political system.

Methodology:

In the research method, it can be said that there are two types of interpretive styles among the great interpreters, which are the sequential style and the other is thematic interpretation. In the thematic interpretation style, the interpreter presents the surrounding issues and problems such as political, social, cultural, moral, etc. to the Holy Qur'an and searches among the verses to explain their answers and extracts the verses that refer to that issue and problem. The research method in this article is in the thematic style, meaning that the issues and problems are presented to the Holy Qur'an and then, the Qur'anic opinion on this specific issue is explained. The analysis of the harms of performance of agents in political systems from the perspective of the Qur'an, based on the interpretive method of Shahid Al-Sadr, examines the challenges and obstacles existing in the realization of Islamic principles and values in the administration of social affairs. Shahid Al-Sadr, emphasizing the concept of "interrogation" as an interpretive method, conducts a deeper analysis of the Quranic texts and believes that in order to achieve Quranic theories, one must approach the divine word in an active and questioning manner. Shahid Al-Sadr believes that by using this method, one can discover the different semantic layers of the Qur'an and, based on it, provide solutions to improve the performance of agents.

Findings:

From the perspective of Shahid Al-Sadr, political agents must adhere to Islamic principles in their decision-making and policy-making. These principles include visionary and practical harms. Practical harms include rebellion by agents, restriction, harassing the people of the society, humiliation of people, and oppression (oppression due to incapacity), and visionary harms include agents' self-conceit, agents' narcissism, and their lack of critical spirit. According to Shahid Al-Sadr's theory of interrogation, in order to correct these harms, new questions must be raised that reflect the needs of society today. These questions must be based on Islamic values

so that they can provide effective solutions to improve the performance of agents. Finally, the analysis of the harms of agents' performance in the visionary and practical fields is one of the important topics in analyzing the performance of government systems, especially in religious governments. This analysis examines the behaviors and attitudes of agents and can have profound effects on the efficiency and legitimacy of governments, and can also lead to social dissatisfaction and people's distrust of the government system. Factors such as awe, weakness of character, ignorance, ego, and power have been identified as effective factors in causing these harms. These factors can cause agents to deviate from moral and religious principles. The consequences of undesirable behavior by agents not only disrupt proper interactions between people and officials, but can also lead to distrust and public dissatisfaction. Also, to deal with these harms, recommendations have been provided, including recommendations for humility, asceticism, tolerance, and justice. Also, emphasizing the need to adhere to religious and moral obligations can help reduce these harms.

Conclusion:

Finally, the visionary harms include the self-suppression of agents, their narcissism, and the lack of uncritical spirit, and the action harms include the rebellion of agents, restriction, harassment of the people of society, their humiliation and oppression (oppression due to disability). This analysis examines the behaviors and attitudes of agents and can have profound effects on the efficiency and legitimacy of governments. Ultimately, accurate recognition of these harms and analysis of the behavior of agents from different perspectives, especially from religious and moral perspectives, is necessary in order to provide effective solutions for their prevention and treatment.

This research can be used as a reliable source for researchers and interested parties and to better understand this issue. The results of this research can also help decision-makers and political and social activists in diagnosing the harms in this regard against the agents and reducing them.

KEYWORDS: Analysis of the harms, Performance, Government Agents, Teachings of the Holy Qur'an